

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ *«Ուսուցչի համագործակցությունը սովորողների ծնողների կամ նրանց օրինական ներկայացուցիչների հետ սովորողների կրթության կազմակերպման և ընտանեկան դաստիարակության հարցերում»*

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Ալվարդ Գևորգյան

Հ. Ավետիսյանի անվան թիվ 74 հիմնական դպրոց

Մենթոր ուսուցիչ՝ Ալվարդ Կարապետյան

Երևան- 2022

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Վսեմ հատկանիշներով և մնայուն գիտելիքներով սերունդ դաստիարակելու խնդիրը կարելի է լուծել միայն ծնողների և դպրոցի միացյալ ջանքերով: Երբ դպրոցը և ծնողները աշխատում են համագործակցելով, երեխայի կարիքին համապատասխան միջավայրային հարմարեցումների ապահովումն առավել հեշտ է դառնում, ինչի արդյունքում շահում է հենց երեխան:

Աշխատանքի **նպատակն** է ուսումնասիրել ծնողների ներգրավվածությունը սովորողների կրթության և դաստիարակության կազմակերպման գործում:

«Ծնողների ներգրավվածություն» տերմինը նշանակում է միասնական և անընդմեջ պատասխանատվություն աշակերտի հաջողությունների և ուսման բարելավմանը ինչպես տանը, այնպես էլ դպրոցում: Այն միավորում է ծնողներին և ուսուցիչներին, որպեսզի նրանք միահամուռ ուժերով նպաստեն սովորողի առաջադիմության բարելավմանը: «Ծնողների ներգրավվածություն» նշանակում է ծնողների մասնակցություն կանոնավոր, բազմակողմանի կապերում, սովորողի ուսման գործընթացում և դպրոցի այլևայլ միջոցառումներին: Ծնողները կարևոր դեր են խաղում սովորողի ուսման գործընթացում և ներգրավված են որպես լիիրավ գործընկերներ և մասնակցում են երեխայի կրթության մասին որոշումների ընդունմանը:

«Ծնողների ներգրավվածությունը» ծնողների համար նախատեսում է.

- Դպրոցական միջոցառումներին հնարավորինս շատ մասնակցություն:
- Երեխայի կողմից լավ կատարված աշխատանքի խրախուսում և գովաբանում ծնողի կողմից:
- Ուսուցիչների հետ կանոնավոր հանդիպումներ և իրենց երեխաների առաջընթացի քննարկում:

- Տնային առաջադրանք կատարելիս սովորողին օգնության ցուցաբերում:

«Ծնող» ասելով չպետք է հասկանալ միայն մայր կամ հայր: Ծնող կարող ենք անվանել այն բոլոր անձանց, ովքեր ներգրավված են երեխայի դաստիարակման գործում: Որպես օրենք, հայրն ու մայրը հոգում են երեխայի դաստիարակման ու կրթության համար, սակայն նրանցից բացի, հաճախ երեխայի դաստիարակման հարցում պատասխանատվություն են կրում տատիկը, պապիկը, մորաքույրը, հորաքույրը, հորեղբայրը, խորթ մայրը, խորթ հայրը, խնամակալը, դայակը և այլն: Այս աշխատանքում «ծնող» տերմինը նկատի ունի բոլոր այն անձանց, ովքեր պատասխանատու են երեխայի դաստիարակման ու բարօրության համար:

Սովորողի կյանքում ծնողների ներգրավվածությունը առանձնահատուկ նշանակություն ունի իր հաջողության համար: Ինչպիսին էլ որ լինի ընտանիքի սոցիալ-տնտեսական կարգավիճակը, ծնողի մասնակցությունը երեխայի կրթության գործընթացին, սովորողի զարգացման վրա մեծ ազդեցություն է գործում: Հետազոտումների համաձայն, սովորողները, ում ծնողները ակտիվորեն մասնակցում են կրթական գործընթացին, ավելի լավ արդյունքների են հասնում: Նրանց հաճախման ցուցանիշն ավելի բարձր է, և աչքի են ընկնում դրական վարքով, բարեհամբույր են դպրոցի նկատմամբ և ունեն սեփական անձի և հնարավորությունների նկատմամբ հավատ:

ԲՈՎԱՆՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ժամանակակից աշխարհում, մանկավարժության և հոգեբանության բնագավառի բազմաթիվ գիտնականների կարծիքով, դպրոցը և ընտանիքը երեխայի սոցիալականացման հիմնական ինստիտուտներից են:

Այս խնդիրն արդիական է, քանի որ դաստիարակության գործընթացի ավարտը կարող է հաջողությամբ ավարտվել միայն այն դեպքում, եթե ընտանիքն ու դպրոցը համախմբված լինեն այս հարցում:

Ելնելով նպատակից՝ կարելի է առանձնացնել հետևյալ առաջադրանքները.

- դպրոցի և ընտանիքի փոխազդեցությունը դիտարկել որպես սովորողների սոցիալականացման և դաստիարակության գործոն:
- ուսումնասիրել սովորողների, ուսուցիչների և ծնողների միջև փոխգործակցության ձևերն ու մեթոդները:
- անցկացնել հոգեբանական և մանկավարժական ախտորոշում՝ գնահատելու համար աշակերտների ծնողների գոհունակությունը դպրոցում ուսումնական գործընթացից:

Ուսուցչի փոխազդեցությունը սովորողի ընտանիքի հետ սկսվում է երեխայի առաջին դասարան մտնելու պահից: Մա նրա՝ որպես լիարժեք անհատականության ձևավորման ամենակարևոր պայմանն է, քանի որ նա դաստիարակվում և զարգանում է ոչ միայն ընտանիքում կամ միայն դպրոցում, այլ միևնույն ժամանակ և՛ ընտանիքում, և՛ դպրոցում:

Առաջին անգամ երեխայի դաստիարակության հարցում դպրոցի և ընտանիքի փոխգործակցության գաղափարը ի հայտ է գալիս 19-20-րդ դարերի վերջում: Ն.Կ. Կրուպսկայան առաջին ուսուցիչներից էր, ով առաջ քաշեց դպրոցի և ընտանիքի միջև

սերտ փոխգործակցության գաղափարը: Մի շարք մասնագետների միաձայն կարծիքով՝ սովորողի դաստիարակությունը պետք է տեղի ունենա նրա վրա ընտանիքի, դպրոցի և նրան շրջապատող ամբողջ աշխարհի ազդեցությամբ: Հետևաբար, սովորողների համատեղ դաստիարակությամբ ուսուցիչները և ծնողները ունեն ընդհանուր նպատակներ, խնդիրներ՝ ուղղված նրանց սոցիալականացմանը: Նման համագործակցությունն անհրաժեշտ է, քանի որ այն թույլ է տալիս ավելի լավ ճանաչել և հասկանալ սովորողին, մանրամասն ուսումնասիրել նրա անհատական առանձնահատկությունները, ընտրել ճիշտ մոտեցում նրա նկատմամբ, ձևավորել նրա աշխարհայացքը և կյանքի կողմնորոշումները:

Դպրոցի և ընտանիքի համատեղ աշխատանքը կազմակերպելիս անհրաժեշտ է ստեղծել միասնական միջավայր, որը կկառուցվի փոխադարձ համաձայնության հիման վրա: Նման միջավայրը կներառի կրթական և միաժամանակ զարգացնող ասպեկտներ:

Սովորողների ծնողների հետ ուսուցչի աշխատանքի առաջնահերթ նպատակը կրթական գործընթացի բոլոր մասնակիցների միջև համագործակցային բնույթ ունեցող հարաբերությունների կազմակերպումն է: Խնդիրն է ապահովել կրթության բարձր որակը, երեխայի մտավոր և ֆիզիկական առողջության պահպանումն ու ամրապնդումը, գեղագիտական և բարոյական վարքագծի դաստիարակությունը, աշխատանքը երեխաների կարիերայի ուղղորդման հիմնական ոլորտներում:

Այս խնդիրը լուծելու համար անհրաժեշտ է ինտեգրված մոտեցում կիրառել կրթության ոլորտում անհատական խնդիրների լուծման գործում: Օրինակ՝ ծնողների մոտ երեխաների զարգացման գործում նրանց դերի գիտակցված ըմբռնում ստեղծելը, դպրոցի մանկավարժական գործընթացին մասնակցելու կարևորությունը, մանկավարժության և հոգեբանության ոլորտում մշակույթի, գիտելիքների և հմտությունների ձևավորումը. ուսուցիչները պետք է գիտակցեն սովորողների

ծնողների հետ փոխգործակցության կարևորությունը, նրանց մասնակցությունը ընտանիքի անդամների միջև մարդասիրական հարաբերությունների ձևավորմանը:

Փոխազդեցության կազմակերպման ուղիները ներառում են 3 ձևեր՝ խմբակային և անհատական:

Ամենաշատ օգտագործվողը կազմակերպման կոլեկտիվ ձևն է՝ դպրոցի և ընտանիքի միջև համագործակցությունը: Այս ձևը ներառում է ծնողական ժողով, ուսուցչի ստեղծագործական մոտեցում, դրա անցկացման համար ամենահարմար տարբերակների ընտրությունը: Դա կարող է լինել ծնողական դասախոսություններ, կոնֆերանսներ, հարց ու պատասխանի երեկոներ և բանավեճեր: Ուսումնական գործընթացի՝ բոլոր մասնակիցների համագործակցության մեջ ճանաչողական և օգտակար են համատեղ իրադարձությունները: Սա այցելություն է թանգարաններ, արվեստի պատկերասրահներ, ցուցահանդեսներ, սպորտ, ժամանցային մրցույթներ, **կեղծիքներ** պատրաստելը, թատերական ներկայացումների և սկիթերի կազմակերպումը:

Կազմակերպման անհատական ձևերում կան պոտենցիալ հնարավորություններ սովորող ծնողների համար: Դրանք ներառում են զրույց, խորհրդատվություն և այլն: Յուրաքանչյուր ծնողի նկատմամբ անհատական մոտեցում կիրառելը երաշխավորում է փոխազդեցության արդյունավետությունը: Հաղորդակցության ընթացքում ծնողներն ու ուսուցիչները կարող են միմյանց խորհուրդներ տալ, մատնանշել կրթության թերությունները և այլն: Բայց դա չի նշանակում, որ ընտանեկան կրթական գործընթացի մեթոդների և բովանդակության ընտրության հարցում ծնողներին կարող են մեկնաբանություններ տալ միայն ուսուցիչները: Ինչպես ուսուցիչները, այնպես էլ ծնողները կարող են մատնանշել ուսումնական հաստատության աշխատանքի թերությունները:

Նշենք, որ դպրոցի ազդեցության օբյեկտ կարող են լինել ինչպես երեխան, այնպես էլ նրա ծնողները:

Ուսուցիչների աշխատանքը սովորողների ընտանիքների հետ ունի երեք տեսակի օգնություն, որոնք անբաժան են միմյանցից. կրթական, հոգեբանական և միջնորդական:

Կրթական բաղադրիչը ներառում է աջակցությունը ընտանիքին երեխաների կրթության և դաստիարակության գործում: Կրթական օգնությունն ուղղված է ընտանիքում առկա խնդիրների կանխարգելմանը և ծնողների մանկավարժական մշակույթի ձևավորմանը:

Հոգեբանական բաղադրիչը կենտրոնացած է այն բանի վրա, որ ուսուցչական կազմն օգնություն է ցուցաբերում կրթության մեջ և՛ ընտանիքին, և՛ երեխային՝ խորհուրդ տալով նրանց՝ միաժամանակ ամրապնդելով և ընդլայնելով իր մանկավարժական ներուժը:

Երրորդ բաղադրիչը միջնորդությունն է: Այն ենթադրում է աջակցություն ընտանեկան կրթության հարցերում կազմակերպման, համակարգման և իրազեկման գործում:

Առաջին բաղադրիչը ներառում է ընտանեկան ժամանցի կազմակերպում, այսինքն՝ կազմակերպում է ընտանեկան ժամանցի համար ժամանցային գործողություններ՝ արձակուրդներ, այլ պլանի հանգստի կազմակերպում և այլն:

Երկրորդ բաղադրիչը համակարգման հարցում աջակցությունն է: Այն կենտրոնացած է համատեղ լուծելու կոնկրետ ընտանիքի խնդիրը և նրանում երեխայի վիճակը: Նման խնդիրներ կարող են լինել երեխայի տեղափոխումը խնամատար ընտանիքում մեծանալու համար, երեխաների տեղավորումը ապաստարաններում, երեխաների տեղափոխումը ժամանակավոր կեցության վայրերում՝ հեշտացնելով երեխայի վերադարձը ընտանիք և այլն:

Եվ վերջինը տեղեկացնելու հարցում աջակցությունն է, որը ենթադրում է ընտանիքին իրազեկել դաստիարակության և կրթության, սոցիալական

պաշտպանության հարցերի վերաբերյալ: Այս օգնությունը տրամադրվում է խորհրդատվության տեսքով: Հարցերը կարող են լինել բացարձակապես բազմակողմանի՝ երեխաների, ծնողների, ներընտանեկան իրավունքների մասին հարաբերություններ, ֆիզիոլոգիական զարգացում և այլն:

Հետևաբար, հարկ է նշել, որ ուսուցչի նման փոխազդեցությամբ ընտանիքների հետ աշխատելիս նա միանգամից մի քանի դեր է կատարում.

– հոգեբան. զրուցում է ընտանիքների հետ ծնողների և երեխաների համատեղ գործունեության կարևորության և անհրաժեշտության մասին, անհրաժեշտության դեպքում կարող է խորհուրդներ տալ երեխաների դաստիարակության վերաբերյալ և այլն:

– խորհրդատու. ուսուցիչը խորհուրդ է տալիս ծնողներին ընտանեկան իրավունքի ոլորտում, բացատրում է նրանց այնպիսի պայմաններ ստեղծելու ուղիներ, որոնք կուղեկցեն երեխայի հաջող զարգացմանն ու դաստիարակությանը ընտանիքում:

- փաստաբան. կենտրոնացած է երեխայի իրավունքների պաշտպանության վրա՝ ծնողների անձի ամբողջական դեզրադացիայի և դրանից բխող երեխաների նկատմամբ ծնողների մարդկային վերաբերմունքի խնդիրների դեպքում:

Դպրոցների ուսուցչական կազմի փոխգործակցությունը ծնողների հետ տեղի է ունենում երկու ուղղությամբ՝ աշխատանք ծնողների խմբի հետ և նրանցից յուրաքանչյուրի հետ անհատապես: Գործնական գործունեության մեջ կան հետևյալ նպատակահարմար ձևերը՝ ծնողների ընդհանուր և դասարանական ժողովներ, կոլեկտիվ և անհատական խորհրդատվություններ, զրույցներ, դասախոսություններ, ժողովներ, այցելություններ սովորողների ընտանիքներ, տարբեր ձևի և բովանդակության տեքստային նյութերի ձևավորում, սովորողների աշխատանքների ցուցահանդեսներ:

Դպրոցի համար սահմանված նպատակների իրականացման հաջողությունը որոշվում է ուսուցչական կազմի և սովորողների ընտանիքների միջև փոխհարաբերությունների առանձնահատկություններով՝ հիմնված վստահության վրա: Նման հարաբերությունների ձևավորումն իրականացվում է հիմնականում ուսուցչի կողմից: Նա պետք է «պատասխանատվության զգացում ունենա երեխաների կրթության և դաստիարակության համար, ծանոթանա նրանց ընտանիքի բոլոր հատկանիշներին. լինել խորհրդատու, չմոռանա ծնողների հուզականության մասին և չվիրավորի նրանց իրենց երեխայի ուսումնասիրությունների և վարքագծի վերաբերյալ հրապարակային դիտողություններով, կարողանա երեխաներին ցույց տալ իրենց ծնողների դրական հատկությունները և, դրանից ելնելով, օգնել բարձրացնել նրանց հեղինակությունը, հետևողական լինել ծնողների կարծիքներին իրենց աշխատանքի վերաբերյալ, ընդունել ցանկացած մեկնաբանություն և հիշել, որ ինքնաքննադատության ընդունակ ուսուցիչը հեղինակություն է դառնում ծնողների աչքում:

Ինչպես նշվեց ավելի վաղ, ուսուցիչը օգտագործում է կոլեկտիվ և փոխգործակցության անհատական ձևեր, որոնք իրականացվում են աշխատանքի ավանդական և ոչ ավանդական ձևերի միջոցով:

Ծնողների հետ աշխատանքի ավանդական ձևերը ներառում են.

- ծնողական հանդիպումներ,
- համադասարանական և համադպրոցական կոնֆերանսներ,
- ուսուցչի անհատական խորհրդատվություն,
- տնային այցելություններ:

Իր հերթին, ծնողական ժողովները բաժանվում են.

- կազմակերպչական,

- թեմատիկ,
- հանդիպումներ-բանավեճեր,
- եզրափակիչ եռամսյակային հանդիպումներ:

Ծնողների հետ աշխատանքի ոչ ավանդական ձևերն են.

- թեմատիկ խորհրդատվություն,
- ծնողական ընթերցումներ,
- ծնողական երեկոներ:

Այսպիսով, ուսուցչի բազմազան աշխատանքը սովորողի ընտանիքի հետ պահանջում է, որ նա ունենա որոշակի հմտություններ և կարողություններ, այն է.

- տեսնել յուրաքանչյուր երեխայի զարգացման հեռանկարը և օգնել ընտանիքին նախանշել այն իրականացնելու ուղիները,
- լավ հարաբերություններ հաստատել սովորողի ընտանիքի հետ, կարողանալ պահպանել գործնական կապեր ծնողների հետ՝ հաշվի առնելով նրանց տարիքը և անհատական տարբերությունները,
- ծնողներին տեսնել որպես իրենց օգնական, կարողանալ նրանց մոբիլիզացնել դպրոցում ուսուցչին օգնելու համար,
- պահպանել ծնողների հեղինակությունը ընտանիքում, օգնել նրանց հոգևոր հարստացման և բարոյական հիմքերի ամրապնդման գործում, ինչպես նաև երեխաների վրա ծնողների արդյունավետ ազդեցության գործում,
- պատրաստել և անցկացնել ծնողական ժողովներ: Ուսուցչի աշխատանքի արդյունավետությունը աշակերտի ընտանիքում կարտացոլվի, երբ ծնողների հետ հարաբերությունները կառուցվեն ընտանիքի շահերի նկատմամբ բարձր հարգանքի, ծնողական հեղինակության, ընտանիքի հոգևոր հարստացման վրա:

Ելնելով վերոգրյալից՝ իրականացվել է «Ծնողների բավարարվածության գնահատում դպրոցում ուսումնական գործընթացից» ախտորոշումը:

Փորձարարական հարցմանը մասնակցել է 10 ծնող:

Ուսումնական գործընթացի չորս ասպեկտներ ընդունվել են որպես ախտորոշիչ գործիքներ, որոնց հիմքում ընկած է հարցաշարը, որը բաղկացած է 35 հարցից՝ գործունեություն, կազմակերպչական, սոցիալ-հոգեբանական և վարչական:

ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

Վերամշակելով ուսումնական գործընթացի յուրաքանչյուր կողմի տվյալները՝ կարող ենք անել հետևյալ եզրակացությունները.

- ծնողների 73%-ը գոհ է սովորողների ակտիվությունից ուսումնական գործընթացում,

-59%-ը գոհ է դպրոցում ուսումնական գործընթացի կազմակերպչական աշխատանքներից,

-85%-ը գոհ է ուսումնական գործընթաց դպրոցում սոցիալ-հոգեբանական մոտեցումներից,

- 80%-ը գոհ է դպրոցում ուսումնական գործընթացի վարչական աշխատանքից,

Ընդհանուր առմամբ, կրթական գործընթացից գոհ է ծնողների 74%-ը:

Քանի որ ընդհանուր բավարարվածության ինդեքսը կազմում է 74%, ուսումնական հաստատության գործունեությունը կարելի է համարել հաջողված և ծնողների կրթական կարիքները բավարարող:

Այսպիսով, ավելի լավ արդյունքների հասնելու համար դպրոցը և ուսուցիչը պետք է հետաքրքրված լինեն ծնողների հետ ակտիվ համագործակցմամբ: Ծնողների ակտիվ ներգրավումը դրական է անդրադառնում դպրոցի, հասարակության, ծնողների և սովորողների վրա: Այն ծնողն է երջանիկ, ով իր համառ, ամենօրյա քրտնաջան աշխատանքով համագործակցում է դպրոցի մանկավարժական կոլեկտիվի հետ: Չպետք է մեռանալ նաև, որ ուսուցչի պարտադիր աշխատանքը ծնդի հետ, ոչ միայն մարդասիրական բնույթ ունի, այլ այն ուսուցչի աշխատանքային պարտավորությունն է, քանի որ սովորողի ճակատագրի համար հավասարապես պատասխանատու են թե՛ ծնողը, թե՛ ուսուցիչը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Թադևոսյան Հ., «Դաստիարակության խնդիրները հայ ազգային դպրոցում», Երևան, 2005թ.
2. Բարինովա Լ.Վ., Պլետենևա Ի.Ֆ. «Ընտանեկան համագործակցություն և ուսումնական հաստատությունը որպես ուսանողների զարգացման միջոց» 2015թ., <http://cyberleninka.ru/article/n/sotrudnichestvosemi-i-obrazovatelno-uchrezhdeniya-kak-sredstvo-razvitiya-obuchaemyh>
3. Բորդովսկայա Ն.Վ., Ռեան Ա.Ա. «Մանկավարժություն», Սանկտ Պետերբուրգ, 2011թ.
4. Ժարիչ Լ.Ա. «Ընտանեկան փոխազդեցություն և դպրոցներ» <http://festival.1september.ru/>
5. Մոսկվինա Ն.Ի. «Ընտանիքի և դպրոցի փոխազդեցությունը», Մոսկվա, 2005թ.
6. USAID, «Ծնողների ներգրավվածությունը. հանձնարարականներ ուսուցիչների համար», Թբիլիսի, 2015թ. http://kargiskola.ge/parent/pdf/PE_GUIDE_Armenian.pdf